

*Жунусакунова А.Д.***ПЕДАГОГИКАЛЫК БААЛООНУН КРИТЕРИЙЛЕРИН
ИШТЕП ЧЫГУУДАГЫ МАСЕЛЕЛЕР***Жунусакунова А.Д.***ЗАДАЧИ ПРИ РАЗРАБОТКЕ КРИТЕРИЕВ
ПЕДАГОГИЧЕСКОГО ОЦЕНИВАНИЯ***A.D. Zhunusakunova***TASKS IN DEVELOPING CRITERIA FOR
PEDAGOGICAL ASSESSMENT**

УДК: 372.851

Бул макалада окуучулардын окуу жетишкендиктерин баалоодо ар бир окуучунун компетенттүүлүктөргө ээ болгонун көрсөткөн индивидуалдуу деңгээлин аныктоо зарыл экендиги көрсөтүлгөн. Педагогикалык баалоонун маанисин өздөштүрүлгөн билимдерди, билгичтиктерди жана көндүмдөрдү алдын ала пландалгандар менен дал келүүсүнүн даражасын аныктоонун системалуу процесси катары берилди. Баалоонун объективдүүлүгүн камсыз кылуу үчүн баалоонун критерийлерин иштеп чыгуусу каралып сунушталды. Ал үчүн кайсы сапат баалана тургандыгын аныктап алып, андан кийин кайсы сапаттын кандай деңгээлин кандай балл менен баалоо керектигин мугалим алдын ала даярдап алышы зарылдыгы көрсөтүлдү. Ошондой эле, баалоонун критерийлери окутуунун максаттарына негизделип, окуу процессинде мугалим окуучуларды критерийлерге көңүл буруу зарылдыгы белгиленип, окуучулардын окуу жетишкендиктерин окуу иштерин аткаруунун максаттуулугун жогорулашынын калыптандыруусуна жана баалоо процессинин ачыктыгын камсыз кылары аныкталды.

Негизги сөздөр: окутуунун натыйжасы, окуу жетишкендиктер, педагогикалык баалоо, баа, критерий, көрсөткүч, шкала, балл, объективдүүлүк, компетенттүүлүк, окутуу процесси, таанып-билүү ишмердүүлүгү.

В данной статье в процессе оценивания учебных достижений учащихся рассмотрен вопрос о необходимости определения индивидуальных достижений каждого ученика при формировании ключевых и предметных компетентностей. Смысл педагогического оценивания определен как системный процесс направленный на определения степени соответствия заранее запланированным и усвоенным (достигнутым) знаниям, умением и навыком. Проблема объективного оценивания достигнутого результата требует разработки критериев учебных достижений ученика. Показано важность в оценивании – оценить то, что требуется, учитель должен заранее подготовить и определить, какое качество нужно оценить и каким баллом определить, это повышает требования к точности и надежности оценивания, обоснованности его критериев. А

также показано необходимость формулирования более четких требований к качеству планируемых знаний, критериям и нормам оценок, и в процессе обучения учитель всегда должен обращать внимание учащихся на критерии оценивания, которое позволяет сделать процесс выполнения работы целенаправленным, а процесс оценивания – прозрачным.

Ключевые слова: результат обучения, учебные достижения, педагогическое оценивание, оценка, критерий, показатель, шкала, балл, объективность, компетентность, процесс обучения, учебно-познавательная деятельность.

This article considered the question of the need to determine the individual achievements of each student in the formation of key and subject competencies in the process of evaluating students' academic achievement. The meaning of pedagogical assessment is defined as a systematic process aimed at determining the degree of compliance with previously planned and acquired (achieved) knowledge, skills and abilities. The problem of objective assessment of the achieved result requires the development of student learning achievement criteria. The importance of assessment is shown - to evaluate, what is required, the teacher must prepare in advance and determine what quality should be assessed and what point to determine. It increases the requirements for accuracy and reliability of assessment and the validity of its criteria. It also shows the need to formulate more precise requirements for the quality of the planned knowledge, assessment criteria and norms, and in the process of training the teacher should always pay attention to the assessment criteria, which allows to make the work process focused and the assessment process transparent.

Key words: learning outcomes, learning achievements, pedagogical assessment, evaluation, criterion, indicator, scale, score, objectivity, competence, learning process, cognitive activity.

Азыркы учурда билимди берүүдөн, окуучунун билимди өзү өздөштүрүүсүнө өтүүгө, окуучунун инсандык потенциалын өнүктүрүү үчүн шарттарды тү-

зүүгө, б.а. компетенттүүлүк мамилени ишке ашырууга көбүрөөк маани берилүүдө. Компетенттүүлүк мамиле окутуунун максатын анын натыйжасы аркылуу коюуну негизги маселе деп эсептейт. Бул учурда максат окутуу процесси аяктагандан кийин окуучу аткара ала турган аракеттерди мүнөздөйт. Албетте, бул аракеттер процесс аяктагандан кийин окуучуда байкала тургандай болушу зарыл.

Кыргыз Республикасынын жалпы орто билим берүүсүнүн Мамлекеттик билим берүү стандартында «окутуунун натыйжасы» түшүнүгү кеңири мааниде каралат. Мында эң алгач мурун «билим берүүнүн натыйжасы» түшүнүгү берилет. Стандартта көрсөтүлгөндөй, билим берүүнүн натыйжасынын курамы өздөштүрүлгөн баалуулуктардан жана окутуунун натыйжасынан турат. Окутуунун натыйжасы деп ар бир окуучу үчүн жеке, жарандык жана кесиптик керектөөлөрүн жүзөгө ашырууну камсыз кылган ар бир окуучунун негизги жана предметтик компетенттүүлүккө ээ болуу деңгээли аталат [11].

Окутуунун натыйжасы системалуу мүнөздө болуп, системалуулуктун шартына ылайык өз элементтерине ээ, алар табигый түрдө өз ара бири-бири менен байланышат, бири бирине өз ара таасир этишет жана бир бүтүндүүлүккө багытталат.

Демек, окутуунун натыйжасы – окуу предмети окулуп бүткөндөн кийин окуучу көрсөтө алуучу билимдер, билгичтиктер, көндүмдөр, жөндөмдөр жана компетенттүүлүктөрдүн жыйындысы болуп эсептелет. Предметтик стандарттарында окутуунун натыйжасы түйүндүү компетенттүүлүктөр аркылуу берилген. Мында маалыматтык, социалдык-коммуникативдик, өзүн өзү уюштуруу жана проблемаларды чечүү компетенттүүлүгүнүн аркылуу калыптандыруунун деңгээлдүү көрсөткүчтөрү келтирилген [11].

Ар бир тема, бөлүм боюнча иштелип чыккан окуу натыйжасы аркылуу окутуунун максаты коюлмачы. Стандартта түйүндүү жана предметтик компетенттүүлүктүн элементтери берилип, алардын ар бири *окуучунун аракеттери* түрүндө чечмеленген жана аткарыла турган милдеттердин татаалдыгына жараша үч деңгээлге бөлүүнү менен (репродуктивдүү, продуктивдүү, чыгармачыл ишмердүүлүктү аткаруу) аныкталып чыгышы зарыл. Биринчи деңгээл окуучунун үлгү боюнча аткара турган билгичтиктери менен мүнөздөлөт (берилген алгоритм боюнча аракеттерди аткаруу). Экинчи деңгээл окуучунун өздөштүргөн алгоритмин башка абалда колдонуусун мүнөздөйт, мында окуучунун жөнөкөй курамдагы ишмердүүлүктү аткаруу жөндөмү белгиленет. Үчүн-

чү деңгээл татаал курамдагы ишмердүүлүктү шарттайт, мында окуучу бир нерсени өз алдынча куруп чыга алат жана аны негиздей алат. Демек, мугалим окуучулардын жеке өзгөчөлүктөрүн эске алуу менен тапшырмаларды иштеп чыгуусу окутуунун инсанга багыттап окутуу мамилесинин чегинде ар бир окуучунун мүмкүнчүлүгүнө жараша окуу процессин уюштурууга мүмкүнчүлүк берет (*табл. 1. Б. Блумдун таксономиясы жана деңгээл боюнча тапшырмалардын жалпыланган тиби*). Предметтер боюнча темалардын, бөлүмдөрдүн өздөштүрүлүшү мугалим тарабынан үзгүлтүксүз көзөмөлгө алынып туруусу керек. Бул иш аракеттер педагогикалык баалоонун жардамы менен ишке ашырылат.

Педагогикалык баалоонун проблемасы педагогикалык теориянын дагы, педагогикалык практиканын дагы актуалдуу проблемаларынын бири болуп эсептелет. Эгерде проблеманын теориялык багыты окумуштууларды тынчсыздандырса, практикалык багыты мугалимдерди жана билим берүү мекемелеринин жетекчилерин тынчсыздандырып келүүдө.

Кыргыз Республикасында билимди баалоонун проблемалары боюнча үзүрлүү эмгектенип жаткан окумуштуулардын ичинен Ж.А. Байтүгөлөва [2], М.М. Бекежанов [3], А.А. Буркитова, Р.Х. Шакиров ж.б. [5], С.К. Калдыбаев, А.М. Мамытов, С.И. Иптаров [8], М.Мыкыева, Ж.Рыскулова ж.б. [6] эмгектерин атай кетүү зарыл.

Эгерде советтик педагогикада педагогикалык баалоо текшерүүдөн кийин окуучунун билимине, олимпиаданы, бүтүрүү жана кабыл алуу сынактарды уюштурууда баа коюу аркылуу ишке ашырылып келген болсо, азыркы күндө баалоо абдан кеңири багыттарды камтыды десек болот. Педагогикалык баалоо класстагы баалоо (диагноздоочу, калыптандыруучу, суммативдик), олимпиада, жыйынтыктоочу мамлекеттик аттестация, жалпы республикалык тест аркылуу кабыл алуу экзамендери, аттестация, аккредитация, өздүк аттестация, ички салыштырма изилдөөлөр (НООДУ), эл аралык салыштырма изилдөөлөр (PISA, TIMSS ж.б.) багыттары аркылуу билим берүү системасында колдонулуп келүүдө.

Окумуштуулар педагогикалык баалоонун маанисин төмөнкүдөй чечмелешет. Орус окумуштуусу В.М. Полонский баалоону өздөштүрүлгөн билимдерди, билгичтиктерди жана көндүмдөрдү алдын ала пландалгандар менен дал келүүсүнүн даражасын аныктоонун системалуу процесси деп белгилейт [9].

Таблица 1

Б.Блумдун таксономиясы жана деңгээл боюнча тапшырмалардын жалпыланган тиби.

Мамлекеттик стандарт боюнча деңгээл	Б.Блум боюнча деңгээл	Аныктама	Окуучу эмне кылат? (окуучунун аракеттери)	Окуучуларды демилгелөө үчүн кандай өзөктүү түшүнүктөр пайдаланат?	Арадагы же жыйынтыктоочу баалоо үчүн тапшырмалардын өнөктөшүк түрү
1	2	3	4	5	6
Репродуктивдик	Билим	Маалыматты аныктоо жана тандоо: <i>Мисалы: 6 класс, үч бурчтуктун түрүн аныктагыла, эгерде</i> - бир бурчу эки бурчунун суммасына чоң болсо; - бир бурчу эки бурчунун суммасына барабар болсо?	Кабыл алат, эстейт, тааныйт, кайра айтып берет	Санагыла, эсеп калгыла, атагыла	Терминологиялык диктант, түшүнүктөрдүн картасы, тест-таануу
	Түшүнүү	Сунушталган маалыматты түшүнүү; Көйгөйдү өз сөзү менен формулировкалоо. <i>Мисалы: 6-класс, Үч бурчтуктун ар бир бурчунан алынган тышкы бурчтарынын суммасын тапкыла.</i>	Түшүндүрөт, кайра курайт, көрсөтөт, мисалдарды келтирет	Талкуулагыла, аныктагыла, айтып бергиле	Графикалык уюштуруучулар, тест, дил баян, презентация, эссе - ой толгоо
Репродуктивдик, продуктивдик	Колдонуу	Түшүнүктөрдү жаңы кырдаалдарда пайдалануу. <i>Мисалы: 6-класс, Эгерде $A:B:C=2:3:4$, анда ABC үч бурчтугунун бурчтарын тапкыла. A бурчунун тышкы бурчун тапкыла.</i>	Көйгөйлөрдү чечет, билимин көрсөтөт	Колдонула, эсептегиле, өзгөрткүлө, тандагыла, классификациялагыла, корутундулагыла, көрсөткүлө, тапкыла, инсценировкалагыла, аракеттенгиле, изилдегиле, эксперимент жүргүзгүлө, иллюстрациялагыла, түшүндүрүп бергиле, модификациялагыла, колдонула, ылайыктагыла, пландаштыргыла, көрсөткүлө, чиймесин жасагыла, чыгаргыла, пайдалангыла.	Лабораториялык иш, үлгү боюнча маселелерди чыгаруу, долбоор (реалдуу жашоодо практикалык маселелерди чыгаруу), тест, контролдук иш, байкоо жүргүзүү күндөлүктөр
Продуктивдик жана чыгармачылык	Талдоо	Маалыматты байланыштуу бөлүктөргө бөлүштүрүү. <i>Мисалы: 10-класс, $f(x)$ – төртүнчү даражадагы көп мүчө болсун. $f(x)$ канча тамырга ээ? Эмне үчүн? Түшүндүргүлө.</i>	Бөлүштүрөт, талкуулайт, ачат	Талдагыла, баалагыла, топтоштургула, санагыла, категорияларга бөлгүлө, классификациялагыла, салыштыргыла, байланыштыргыла, карама-каршы койгула, сындагыла, талкуулагыла, бөлүштүргүлө, айырмалагыла	Аналитикалык эссе, изилдөө, классификациялоого, категоризациялоого тапшырмалар (таблицаалар, салыштыруу диаграммалар), дискуссия

				ла, изилдегиле, эксперимент жүргүзгүлө, түшүндүргүлө, чыгаргыла, ирээттегиле, күмөн санагыла, ылайыкташкыла, тандагыла, бөлгүлө, текшергиле.	
Чыгармачыл	Синтез (топтоштуруу)	Бар болгон маалыматтын негизинде жаңыны түзүү. <i>Мисалы: 9-класс. Паскальдын үч бурчтугунун түзгөндө байкалган закон ченемдүүлүктү баяндап бергиле.</i>	Жалпылайт, формулировкалайт, пландаштырат	Топтоштуруула, чогулткула, комбинациялагыла, түзгүлө, иштеп чыккыла, формулировкалагыла, жалпылагыла, бириктиргиле, ойлоп тапкыла, модификациялагыла, уюштуруула, пландаштыргыла, кайрадан топторго бөлүштүргүлө, кайрадан жазгыла, койгула, алмаштыргыла.	Эссе - ой жүгүртүү, дил баян, долбоор, изилдөө отчету, чыгармачыл иштер, планды (долбоорду, отчеттун түзүлүшүн, изилдөө) иштеп чыгуу, картаны түзүү
Продуктивдик, чыгармачыл	Баалоо	Чен-өлчөмдөрдүн негизинде баалоо. <i>Мисалы: 6 класс, Автозаправканын кожоюну бензиндин баасын 10% көбөйттү. Клиенттердин саны тез азайганын байкап, кайра бензиндин баасын 10% төмөндөттү. Автозаправканын кожоюну пайдага ээ болдубу же жоготтубу? Эмне үчүн? Түшүндүргүлө?</i>	Талашат, баалайт, тандайт	Далидегиле, тандагыла, салыштыргыла, коругундулагыла, ишендиргиле, чечкиле, негиздегиле, түшүндүргүлө, ченегиле, алдын ала айткыла, ранжирлегиле, сунуштагыла, бөлүп көрсөткүлө, жыйынтыктагыла, колдогула, текшергиле, баалагыла	Аргументтештирилген эссе, чен-өлчөмдөрдү иштеп чыгууга жана колдонууга тапшырмалар, рецензия жазуу

Ш.А. Амонашвилинин ою боюнча баалоо бул ишмердүүлүктүн жүрүшү менен анын натыйжасынын милдетте белгиленген эталон менен салыштыруу процесси [1]. Ал эми И.С.Якиманскаянын эмгегинде план менен чагылдырылган маалыматтын ортосундагы байланыштын констатациясы бул баалоо деп аныкталган [13]. XX кылымдын 60-жж. америкалык белгилүү окумуштуу Дж.Брунер төмөнкүчө аныктама сунуштаган: маалыматты иштетүүдө биз колдонгон ыкма коюлган милдет менен дал келеби, жалпылоо туурабы, мугалимдин аракети туурабы, мына ушуларды текшерүү бул баалоо деп аталат [4].

Кыргыз Республикасынын орто жалпы билим берүүнүн Мамлекеттик билим берүү стандартында баа жана баалоо түшүнүктөрү өз-өзүнчө чечмелен-

ген. Баа – бул окуучуларда компетенциялардын калыптанышынын даражасын сапаттуу аныктоо. Ал эми баалоо – бул окуучулардын окуп таанып билүү ишмердүүлүгүнө, мугалимдин, класстын жана мектептин ишине байкоо жүргүзүү процесси, ошондой эле билим берүүнүн сапатын арттыруу максатында маалыматты жазуу, чогултуу, каттоо жана чечмелөө [11].

Мамлекеттик стандарттагы окуучулардын жетишкендиктерин баалоо боюнча коюлган талаптар маанилүү болуп эсептелет. Эл аралык тажрыйбалардын негизинде баалоо боюнча төмөндөгү эки критерийге таянуу керек экендигин көрсөтүүдө: 1) баалоонун максаттарынын так болушун; 2) баалоонун критерийлеринин бул максаттарга дал келишин [10].

Баалоонун системасын иштеп чыгууда мугалим төмөнкү негизги принциптерди жетекчиликке алышы керек [8;11].

- *Окутуу менен баалоонун өз ара байланышы.* Баалоо окутуунун бөлүгү болуп эсептелет жана ал максаттары менен жана күтүлүүчү натыйжалары менен тыгыз байланышта болот;

- *Объективдүүлүгү, негиздүүлүгү жана ишенимдүүлүгү.* Баалоо так жана ишенимдүү маалыматтарды берет жана анын инструменттери окутуунун максаттарына, күтүлүүчү натыйжаларына жеткендигин ишендирет;

- *Ачыктык жана жеткиликтүүлүк.* Баалоо түшүнүктүү жана ачык маалыматты берет жана окуу процессинин бардык катышуучуларынын жоопкерчилигин жогорулатат.

- *Үзгүлтүксүздүк.* Баалоо окуучулардын окуу жетишкендиктерин үзгүлтүксүз өз убагында жүргүзүүнү талап кылат.

- *Өнүгүүгө багытталуусу.* Баалоо билим берүү системасынын, мектептин, мугалимдердин, окуучулардын өнүгүү багытын аныктайт жана демилгелейт.

Демек, баалоо окуучунун окугандыгынын деңгээлин, анын билиминин сапатын аныктайт. Текшерүүнүн натыйжасында аныкталган окуучунун билиминин деңгээлин анализдөөнүн негизинде мугалим аны 5 баллдык шкала менен салыштырат. Бул салыштыруунун жыйынтыгы мугалимдин баалоо пикири же сандык белги аркылуу белгиленет. Окуучунун билим деңгээлин аныктап, мугалим окутуу процессине өзгөртүү киргизүүгө, окуучуга кеңеш берүүгө, окуучунун аракетин жана жетишүүсүнө көзөмөл кылууга акылуу. Бирок, азыркы көз караштан алып караганда, окуучунун аракети баалоодон сыртта калып атат. Анын окуу ишмердүүлүгүнүн рационалдуулугу эске алынбайт. Окуу материалын өздөштүрүүгө түрткү берген мотив жана окуучунун көңүл коюусу дагы эске алынбайт.

Салттуу окутууда окуучунун билимин баалоонун жыйынтыгы окутуунун сапатын арттырууга пайдасын тийгизбейт. Мисалы, эгерде класстагы окуучулардын көпчүлүгү 2 же 3 алып калган болсо, мугалим күнөөнү окуучулардан издей баштайт: окуучу шалаакы, үйдөн жакшы даярданбай келишкен ж.б. Албетте, баалоонун объективдүүлүгүн камсыз кылуу баалоонун критерийлерин иштеп чыгуу менен бай-

ланышкан. *Критерийлер* – баалоонун маанилүү инструменти болуп эсептелет. Биз окуучуларды негизги критерийлер – билим, түшүнүү, колдонуу, сынчыл ойлом, изилдөө, коммуникация жана рефлексиясын баалайбыз. Ал үчүн кайсы сапат баалана тургандыгын аныктап алып, андан кийин кайсы сапаттын кандай деңгээлин кандай балл менен баалоо керектигин мугалим алдын ала даярдап алышы зарыл [7].

1. Салттуу баалоонун эффективдүү ыкмаларын белгилүү советтик педагог В.Ф.Шаталов өз практикасында ийгиликтүү колдонуп келген [12]. Ал өз окуучулары менен бирдикте «билимди ачык эсепке алуу барагы» деген ыкманы өз тажрыйбасында пайдаланган. Мында ар бир сабакта жана окуудан тышкары убакта окуучунун алган баллдарын класста илинип турган баракка түшүрүп турган. Журналга коюлуучу баалардан айырмаланып, окуучу жакшы балл алуусу менен чейрек ичинде бул баллдарды оңдой алат. Бардыгы окуучунун өз колунда. Окуучу чейректе жакшы баа алганга кызыкдар. Ар бир окуучунун окууга карата болгон стимулу жогорулаганы байкалат.

2. Окуучунун билимин анын көлөмү, толуктугу жана деңгээли аркылуу салыштырууга болот. Мында окуучунун ала турган баллы анын аткарган көнүгүүлөрүнө жана чыгарган эсептерине жараша болот. Туура аткарган тапшырмаларына жараша окуучуга ранг ыйгарылат. Ранг класстагы окуучулардын ордун аныктайт. Канчалык көп тапшырма аткарган болсо, ошончолук окуучунун баллы жогорулайт, ага жараша окуучу окуу материалын толук жана терең өздөштүргөн болот. Тапшырмаларды ылайыктап түзүп алган учурда окуучуга коюлган баллдар окуучунун билим деңгээлине туура келгидей болуусуна жетишсе болот. Тапшырманы туура аткаргандыгы үчүн окуучуга ыйгарылган ар бир балл окуучунун билиминин өсүп аткандыгын айгинелейт.

3. Кээ бир чыгармачыл мугалимдер окуучунун теориялык билимин өзүнчө, практикалык аракетин өзүнчө баалашат. Мисалы, мугалимдин «5/4» деп койгон баасы, окуучунун теориялык билим «5» ке, практикалык билими «4» кө татыктуу деп белгилени. Мындайча коюлган баалар көбүнчө дил баян жазууда байкалат.

4. Салттуу баалоодо кээ бир учурларда «комплексүү баалоо» түшүнүгү колдонулат. Комплекс-

түү баалоо төмөнкүдөй процедураларды камтыйт: окуучунун жообунун бардык элементтери (варианттары) белгиленет; ар бир жооптун салыштырма салмагы аныкталат. Мисалы, дил баянды баалоодо талдоонун, стилдин, жазуу формасынын тууралыгы белгиленип чыгат. Биринчи компонентке 1 ге барабар болгон салмак, экинчисине – 0,8 ге барабар болгон салмак ж.б. ыйгарылат. Мындай баалоону жыйынтыктоочу бааны, чейректи чыгарууда ушундай салмак түшүнүгүн колдонуу менен чыгарса, баа объективдүүрөөк болот.

5. Беш баллдык система педагогикалык өлчөөдө рангдык шкаланын бир түрү болуп эсептелет. Демек, бул система рейтингдик системанын дагы бир мисалы. Кандайдыр бир убакыттын ичинде окуу материалын өздөштүрүү боюнча окуучуларга белгиленген жумуштарды аткаруусу боюнча тиешелүү баллдарды ыйгаруу аркылуу алардын рейтингин түзүп алууга болот. Белгиленген убакыт аяктагандан кийин (мисалы, чейректин аягында) окуучунун топтолгон баллдары суммаланып, анын рейтингин аныкталат. Бул рейтинг боюнча окуучуларды ажырымдоого болот. Чейректин аягында окуучулардын «жакшы окуганы», «эң жакшы окуганы» жана «орто окуганы» аныкталат.

6. Окуучуларга диагноздоочу салмагы бар тапшырмалар сунуш кылынат. Мисалы, окуучуга «3» алууга ылайыктуу, «4» алууга ылайыктуу жана «5» алууга ылайыктуу тапшырмалар мугалим тарабынан даярдалат. Окуучу ушул тапшырмалардын бардыгын аткарып кеткен учурда ага тиешелүү баасы коюлат.

7. Окуучуга тапшырмалардын жыйындысы сунушталат. Алардын аткаруу пайызына жараша окуучуга тиешелүү баа коюлат. Мисалы, окуучу тапшырманын 50% ын аткара алса ага «3», 90% дан жогору санын аткара алса анда «5» деген баа коюлат.

8. Акыркы убакта окуучунун билимин «критериалдык баалоо» түшүнүгү окумуштуулар тарабынан сунушталууда. Окутуу процессинде мугалим тарабынан окуу материалын маанилүү түшүнүктөрү аныкталып чыгат жана аларды өздөштүрүүнүн деңгээли иштелип чыгат. Бул түшүнүктөр жана деңгээлдер алдын ала окуучуларга маалымдалат жана алар окуучулар үчүн норматив болуп эсептелет. Демек, окуучулардын окуу жетишкендиктери бул ченемден төмөн болбошу керек. Эми ушул түшүнүк-

төрдү өздөштүргөндө, окуучуларга кайсыл учурда «5», кайсыл учурда «4» жана кайсыл учурда «3» коюлушу керек деген суроо туулат. Ал үчүн ар бир коюла турган баллга, окуу материалынын тиешелүү критерийлери иштелип чыгат. Кийин, окуучунун жооп бергенине жараша анын баасы ушул критерийлердин негизинде аныкталат. Мында кээ бир мугалимдер окуучулардын билимин баалоо үчүн төмөнкүдөй нормативди колдонушат: окуу материалы окуучу тарабынан канааттандырарлык деңгээлде өздөштүрүлгөн, ага «3» деген баа коюлат, окуу материалы жогорку деңгээлде өздөштүрүлгөн, окуучуга «4» деген баа коюлат» ж.б.

Окутуунун натыйжасына жетишүүнүн сапатын алдын ала аныктап алуу мугалим үчүн жемиштүү иш аракет болуп эсептелет. Эгерде окуучу окуу материалын кандайча өздөштүргөн учурда ага кандай баа кое тургандыгын мугалим билбесе, анда окуучунун жумушунун моралдык стимулу жоголот, эң негизгиси, окутуу максатына жетти деп айтууга болбойт. Өзүнүн ишмердүүлүгүндө мугалим окутуунун сапатын аныктайт жана өлчөйт, окуучулардын ишмердүүлүгүн башкарат жана жолго салат. Мунун баары окутуу процессинде баалоону билгиликтүүлүк менен уюштуруунун натыйжасы. Мугалим окуучунун оозеки жообун угат, жазуу иштерин текшерет, анын окуу ишмердүүлүгүнө байкоо жүргүзөт, жүрүм-турумуна көзөмөлдүк кылат, мына ушулардын негизинде окуучунун окуу ишмердүүлүгү тууралуу тыянак чыгарат.

Демек, окутуу процессинин натыйжага багытталышы, окутуунун бардык этабында натыйжа көзөмөлгө алынып турушу зарыл. Ан үчүн окутуунун максаты окуучунун аткара турган аракеттеринен түзүлүшү зарыл. Бул максатта окуу предметинин ар бир тема жана бөлүмдөрү боюнча баалоонун критерийлери менен көрсөткүчтөрү, баалоонун каражаттары иштелип чыгуусу, пландалган окутуунун натыйжасы менен көрсөткүчтүн фактылык мааниси салыштырылуусу зарыл.

Адабияттар:

1. Амонашвили Ш.А. Воспитательная и образовательная функция оценки учения школьников [Текст] / Ш.А. Амонашвили. - М.: Педагогика, 1984. - 206 с.
2. Байтуголова Ж.А. О сущности понятий «контроль и оценка» / Ж.А. Байтуголова//Азыркы мезгилдин педагогу: теория жана практика. - Б.: Айат, 2010. - 40-46-бб.

3. Бекежанов М.М. Окуучулардын математикалык окуу жетишкендиктерин компьютердик тесттин негизинде диагноздоо (7 класстын алгебра предметинин мисалында) [Текст]: Дисс. ... к.пед.н.: 13.00.02./ М.М. Бекежанов. - Б., 2012. -163-б.
4. Брунер Дж. Процесс обучения [Текст]: ред. А.Р. Лурия. / Дж.Брунер. - М.: АПН РСФСР, 1962. - 82 с.
5. Оценивание учебных достижений учащихся [Текст]: Методическое руководство / Сост. Р.Х. Шакиров, А.А. Буркитова, О.И.Дудкина. - Б.: «Билим», 2012. - 80 с.
6. Оценивание учащихся. Новые подходы и методы [Текст]: учебно-методическое пособие для учителей / А.Алымова, А.Буркитова, М.Мыкыева, Ж.Рыскулова. - Бишкек, 2010. - 156 с.
7. Жунусакунова А.Д. Методы контроля и оценки результатов обучения в учебном процессе. // Молодой ученый. - 2016. - №20/1. - С. 26-29.
8. Калдыбаев С.К. Педагогикалык баалоонун негиздери: Педагогикалык билим берүү багытындагы бакалаврларды даярдоо боюнча окуу куралы (Педагогикалык билим берүү багыты) [Текст] / С.К. Калдыбаев, А.М. Мамытов, С.И. Иптаров. - Б.: KIRLand, 2014. - 180 б.
8. Полонский В.М. Оценка знаний школьников. - М.: Знание, 1982. - 96 с.
9. Учимся для жизни: что знают и умеют учащиеся. PISA 2009. Результаты международного сравнительного исследования функциональной грамотности 15-летних учащихся [Текст]: отчет ЦОМО. - Б., 2011. - 240 с.
10. Кыргыз Республикасында жалпы мектептик билимдин Мамлекеттик билим берүү стандарты, 2014, эл. ресурс, http://cbd.minjust.gov.kg/act/view/ky-kg/96_6_91.
11. Шаталов В.Ф. Куда и как исчезли тройки [Текст] / В.Ф. Шаталов. - М., 1987. - 134 с.
12. Якиманская И.С. Личностно-ориентированное обучение в современной школе [Текст] / И.С. Якиманская. - М., 1986. - 95 с.